

109. — — Ս. Լուսաւորէի աղը: Արտատպած
"Արարատ", 1896 թ. հրք. 5-6: Վաղարշ. տպ. էջմ.
59 էջ. 15 4.:

110. — Յ. — Երրակի լեզնդանքից եւ ժողո-
վրդական կենսից: Անքանագրատու, տպ. Ս. Մա-
խատ.: 78 էջ. 30 4.:

[Գրք. ծախք. թ. 12: — Մշակ թ. 51: — Ա-
րարատ թ. 6:]

111. Կոյունչեմի Ս. — (Կոունի ժողովրդական
երգ ծախագրատու) Մոսկ.: 1894: 50 4.:

112. Կուզնեցովսկա Ս. — Զարմանալի որդ: Թուս.
թրգմ. օր. Ն. Դուլիշաննանց: Տփ. տպ. Եարածէ:
29 էջ. 10 4.:

[Գրք. ծախք. Մշակ թ. 32: — Աղբիւր թ. 5-6: —
Մուրճ 1897, թ. 2-3, էջ 343:]

113. Կոյունչեմի Վ. — Անամայ մարդաստան:
Թրգմ. Տ. Յովհաննիսեան: Տփ. տպ. Թուսիւն: 64 էջ.
15 4. (Հրտ. Ընկ. թ. 106):

[Գրք. ծախք. Մշակ թ. 24: — Արարատ թ. 4: —
Մուրճ թ. 10-11, էջ 1356:]

114. — — Գետնափորի երեխաները: Թրգմ.
ռուսերէնից: Տփ. տպ. Մարտ.: 78 էջ. 15 4. (Հրտ.
Ընկ. թ. 104):

[Գրք. ծախք. Մշակ թ. 24: — Արարատ թ. 4: —
Մուրճ թ. 10-11, էջ 1356:]

115. Կամարոնովսկա Ս. Գ. — Բանաստեղծու-
թիւնք, ձեփխոս: Կ. Պ. տպ. Մատթ.: 70 էջ:
[Գրք. ծախք. Արեւելք թ. 3754:]

116. Կայկուսի Ս. — Կաթնօրի եւ Մամէլ Տո-
վուի: Բիւրական լեռներու վրայ նայ նովիւն ու նովու-
նին: Վաղարշ. տպ. էջմ. (1896) 10 4.: Արտատպած
"Արարատ" ամսագրից:

117. — — Մարտ, ժողովրդական վէպ, Զարամ-
նաի բարբառով պատմից Մինաս Բապար, գրի առաւ
Ս. 4. Վաղարշ. տպ. էջմ. 1896, 88 էջ. 25 4.:

118. Կայունիք, օրաթերթ քաղաքական եւ ազ-
գային: Ի՛ւ. տարի: Կ. Պ. տպ. Կայունիքի: Արտա-
տէ՛ք Եանազարեան: Թ. 1385-1416 (Հաղարտմ):

119. Կանդեկ Անթուան, բարոյական, ուսում-
նական եւ արուեստագիտական: Ժ. տարի: Վիեննա,
տպ. Միքիթ.: 10 Ֆր.:

120. Կանդեկ գրականական եւ պատմական:
Գիրք է: Մոսկ. տպ. Զ. Բարիտու: 80 359+35 էջ:
Խմբ.-հրտ. Ս. Բարիտուգրեան:

[Գրք. ծախք. Արարատ թ. 9:]

121. Կանդախտական:

122. Կանդախտական — Աղանան 4. Պ. Երթուածք
(1879-1891) եւ կենսագրութիւն: Վիեննա, տպ. Ս. Լազ.
2+4+225 էջ. 3 Ֆր.: 9 պատկերով:

[Գրք. ծախք. Արեւելք թ. 3554: — Ժաղիկ թ. 9: —
Մուրճ թ. 6:]

123. Մեդիտեի Եարդիշի (Հայաստան տաճի-
արարատ լրագիր): Ժ. Գ. տարի: Կ. Պ. տպ. եւ խմբ.
8. Տիվիլէիան: 150 ռ.:

124. Մոսկովսկա Յ. Սալիկ. — Մոսկովսկա
աշխարհ: Գիրք Գ.: 170 էջ. 40 4.:

[Գրք. ծախք. Արձագանք թ. 119: — Մուրճ թ. 12,
էջ 1597:]

125. Մալխասեան Յ. — Երգում, վէպ: 8փ.
տպ. Մէլիք-Եանազարեան: 40 4.:

[Գրք. ծախք. Արարատ թ. 4: — Մշակ թ. 60:]

126. — — Պատմականական յուշեր: 15 4.:

[Գրք. ծախք. Մուրճ թ. 12, էջ 1600: — Նոր-Դար
թ. 195:]

127. — Սոս. — Ուսումնասիրութիւն Փաւստոս
Բիւզանդի պատմութեան: Վիեննա, տպ. Միքիթ.: 84
59 էջ. 50 4.:

[Գրք. ծախք. Մշակ թ. 54:]

128. Մանգուսկովսկի Գր. յն. — Ս. Գրոց հին
ուխտի պատմութեանց ընդարձակ աշխարհագրութեան
աշխարհագրութեան եւ աշխարհի անցքերով: Տփ.: 915 էջ.
250 թ.:

[Գրք. ծախք. Արձագանք թ. 75: — Մշակ թ. 110:]

129. Մանգուսկի Էթնոլոգի (Հայաստան տաճի-
կարարատ լրագիր): Խմբ. Կ. Փանտաս: 12 տարի:
Կ. Պ.: 100 ռ.:

130. ՄԱՄՍՍ, շարաքաթիւն կրօնական, ազ-
գային, գրական, գիտական եւ քաղաքական աշխա-
տակցութեան միջարեւել զարեկանութեան: 45 ռ.
տարի (սկսեալ 1 Յունիսէ): Կ. Պ. տպ. Վերեկէյ, Լու-
գրի: 40 ռ.:

[Գրք. ծախք. Արեւելք թ. 3705: — Ժաղիկ թ. 19:]

(ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ)

Թ Ղ Թ Ա Գ Յ Ո Ւ Թ Ի Ե Ն

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՎԱՆԻ

Գալիս, 21. Սեպտ. 1897:

Լճիներ առաջ ծանօթ եր արդէն ամէնուս
Թէ Արեւելագիտաց ԺԱՐՍ Համաժողովի Սեպտեմ-
բերի 5—12ին տեղի պիտի ունենայ Հա՛մ ի Գա-
լիս, Collège de France եւ Sorbonne քա՛հնե-
րուն մէջ:

Եկաւ Հասաւ Ժամանակն. Եւրոպայի, Ասիայ,
Աֆրիկէի եւ Ամերիկայի զէրաւոր կեդրոններէն
գունդագունդ կը գլխիմէր զէրաւոր: Պանդու-
կներն եւ այլ այս կարգի Հաստատութիւնք Լեզու-
էին այս գիտական հիւրերով, Փողոցներու եւ մա-
նաւանդ Quartier Latin մէջ, ուր կը գտնուին վե-
րայիշեալ Հաստատութիւններն զատ գրեթէ միւս
բոլոր գաղութներն եւ ճեմարանները, մեծ ոգեւորու-
թիւն մը կը տրերէր:

Ս Սեպտ. Կիրակի երեկոյին Համար նշանա-
կուած եր "ընտանեկան զրուստութիւն" մը, որ
տեղի պիտի ունենար Hôtel des Sociétés savan-
tes մէջ, Ժամն Գին պէտք եր որ հոն գտնուէինք՝
գիտական-ընտանեկան երեկոյի մը անցքերու
Համար. ուստի հեւալով եւ Հազար երեւակայու-
թիւններով ինքզինքն նետեցի այն անուահերեւ
խումբին մէջ, ճամբան քալած Ժամանակս կ'ե-
րեւակայէի թէ քանի մը վարդեանէն ինքզինքն
պիտի գտնեմ գլուխին լուսանշանը պատկերով
զարդարուած գերմարդկային էականքու. մէջ. բայց
անոնք ալ ինձի պէս Հասարակ մահկանացուներ են
եղեր: Գլխի մը սիրտ առի, եւ սկսաւ այդ ամբիւն
մէջէն ծանօթ գէմեր փնտռել: Ալ ականջս լե-
ցաւ լեզուաց խառնակութեան, ինքզինքն Բաբելո-
նի աշտարակին մէջ կարծեսցի. վասն զի ամէն յեղէ
մարդիկ են ամէն տեսակ լեզուէ խոսողներ կոչին

գարակ եւ բառերու ըննութեամբ, ուր ունիար-
խութիւն մին ալ ըսած էի Պրոֆ. Մէյսի մէկ սխալ
բառին վրայ: Չոր եւ անմտնոր, անխեղաւոր մէկն
ուրք եղաւ եւ գովեստաբեր խոսեցաւ ըսած բառ-
երով թեման եւ թարգմանութեանս վրայ, յայտ-
նելով նաեւ թէ այս արձանագրութեան մէջ
գտնուած երկու նորաբառեր մեկնապէս գիտութեան
գանձարանին մէջ երկու լուսնայ նետած եղայ. եւ
այպէս քաջ գալով ձեռքս սեղմել. ճանչցայ. հռչա-
կաւոր Սէյրն եւ եղբւր, իմ թղթակիրք բարեկամս:
Ըսաւ սբարանայ:

Սեպտ. 9ին նախին Իրմէ խումբն Տայերէնի
վրայ երկու խոսաշնորհ ունեցաւ. բարեկամն Ամա-
ռեան եւ Պրոֆ. Կարբիէր:

Պրոֆ. Ամառեանի նիւթն յայտնելու համար
պետք է գիտնայ նախ թէ Collège de France-ի
մէջ Բուսյոյ արքայն հաստատած է մասնաւոր գա-
սախատութիւն մը փորձառական ձայնախոսութեան
(phonétique expérimentale). Ապէ՛ գտա՛ մաս-
նաւոր աշխատանք մին ալ ունի, իր կատարելա-
գործած մեքենանով: Արդ Պր. Ամառեան, որ
արդէն տասրէ մը ի վեր կ'աշակերտէ իրեն, քննած
է իւր ձայնը (կ. Պոլլոյս առմիկ եւ գրական բար-
բառներ) եւ այսօր ալ ժողովին ներկայացոյց կո-
կորդի եւ բերնի շունչին դէպք explosif առաւելու-
նէջ: Պրոֆ. Հիւբլանն շատ հաշնեցաւ այս նիւթին
ընդմէջ թէ Տայերէնն հնչումներն եւ առանգար-
ձուցները շատ անորոշ է, ըստ որում բաղմանքի
արտասանութիւնը կան, եւ առանգարանութիւնը
եղած են կամ գերմանացիէ մը, կամ ֆրանսացիէ
մը, եւ կամ ուրիշ օտարազգիէ մը, հետեւաբար
տարբեր ուղով. ռուսի եւ ծղրիտ քառասունու-
թիւնը ներկայացնող միակ միջոցը մեքենայն է:
Խնդրեց նաեւ որ նոյն ըննութիւնը կատարէ
Տայերէնի միւս բարբառներուն վրայ, եւ առանձինն
հրատարակէ:

Պրոֆ. Կարբիէր ներկայացոյց երկու դիտա-
ղութիւն. 1⁰ յայտնեց թէ Ս. Գրոց մանրակրիտ
քննութիւն մը մեծամեծ օգուտներ ունի հայ բա-
նասիրութեան համար. եւ ցաւ յայտնել որ այս
նիւթով չեն գրադած Հայք: Իր կարծեք Ս. Գրիլը
միակ գլորցի եւ միակ ժամանակի արգիւնը չէ:
այլ ունի մտերմ՝ որովք շատ վիշէրը դրուած են:
Այս յետնութեան փաստ է «փականգայ» («փրան-
կաց») բառն, որ գործածուած է Մակարայեցոյ
գրքին մէջ: — Բայց մեր խնամարհ կարծեք այստեղ
գործածուած «փականգայ» բառը ձեռագիր սխալ
է փոխանակ ըլլալու փոխ-հոգ(ոց), ինչպէս ունի
եօթանանից բնագիրն:

Սեպտ. 10ին նախին դարձեալ այս խմբին
մէջ Տայերէնի վրայ խոսեցան երեք հոգի.

Պրոֆ. Կարբիէր ըսաւ թէ Ս. Բաղդ. ԻԱ,
8ին մէջ գործածուած «նետար» բառն, զոր Հայ-
կական բառարանը մեկնած է «բառ երբ», որպէս
այսա՛հար, թարգմանութեան սխալ մին է: Եօ-
թանանից բնագիրը դրած է ΟΥΝΕΧΟΜΕΝΟΣ, եւ
քովը մեկնութեան ձեռքով աւելցուցած է երբայերեն
բառն նոյնութեամբ ΝΕΣΟΑΡΙΩ, իբրեւ փակագծի
մէջ գրուած. Հայ թարգմանիչն ստորեւն հն-
տեւած է ձայնին՝ առանց իմաստն հասկնալու:

1. Ըստ Պրոֆ. Կարբիէրի՝ «արգո», զոր
Հայկական բառարանը իր մեկնէ «բառ երբ», որպէս
բարձր, սխալ ընթերցումածք է: Երբ. բնագիրն
ունի (ἀργα) ρῆζης բառն, որիւ նշանակէ «երկարաց
պոյուսակ ուղիք». իսկ եօթանանիցն ունի ἀργός.
ձեռագրական տարբերութիւնը են երբայ եւ արցոյ
ձեռն. Ռուսի Հայ թարգմանիչն գործածած ձե-
ռագիրը պիտի ունենայ այս վերջին արցոյ ձեռն,
որմէ հայերէն «արգոն», փոխանակ երբ. ուղիւ:

2. Պրոֆ. Ամառեան մեկնեց Տայերէն «նպատա»
բառին ծագումը, զոր արդէն հրատարակած է
«Բազմ.» ի Սպիրիթ պրակին մէջ: Այս մասին հայա-
գիտաց պետ Հիւբլանին կարծիքն հաստատական
էր, քանի որ «հակասող օրինակ չկայ» ըսաւ:

3. Ամենին հետաքրքրական եւ ամենին ըն-
դարձակ նիւթն էր Պրոֆ. Մէյսիինը — «Հայե-
րենի ցուցականաց վրայ», որմէ հասնեց բաղմանքի
եղանակացութիւններ՝ զորս յիշ համառանձմ հոս:
Ա. «սա, գա, նա», «այս, այդ, այն», «ոչին, զայն»,
«նոյն», «աստ, անդ», են նման ձեւերը բնիկ հայ-
կական շինուածք են եւ արդիւնք հինայի վեր-
լուծական ոգւոյ, թուարանական ծղւղութեան:
Բ. հնդեւրոպական *ai երկաթաւոր մեր մէջ ի-
մնայ «ա: Գ. «ոմն» չէ կազմուած ո + ձ (զմմ),
երբեք, ուրեք), այլ արմատ է, ինչպէս իր ցուցը-
նեն «ոմանք, ոմանք» են. իսկ «ուրումն, ումնն»
հայրենիքն՝ որովք տեղի ուուած են այդ կարծեաց,
շինուած են վերլուծաբար «իրիք» են. «իրքը»
ձեւերէն. են են. Պրոֆ. Բարեկամը այս
նիւթն շատ լաւ ընդգծելութիւն գտաւ ժողովա-
կաններէ:

Իսկ երեկ ալ Պրոֆ. Մէյսի Լիււս-Բոննալու
(Գ.) խմբին ներկայացուցած էր Տայերէնի «ան-
մինք, միանմունք, միանմունք» են ձեւերուն մէջ
ի, ու, ո տարբերութիւններն, եւ հետեւեցուցած
էր թէ հնդեւրոպական են:

Այսօր եւս մ. Թուոսթու (6⁰) բաժնին ներ-
կայացուցի բիւզանդական նոր արձանագրութիւն
մը՝ պատկերով. զոր եւ անձամբ գտած եւ օրինա-
կած էի կ. Պոլլոյ կենդանական բանախն մէջ,
Եշխմանայ Աւետարանը՝ին հնդեւրոպ Գոսկար
Ստշիգովսկի շատ հետաքրքրուեցաւ ներկայացու-
ցած նիւթին, եւ յայտնեց թէ բիւզանդական գեղ-
արուեստի պատմութեան համար մեծ կարեւորու-
թիւն ունի այս պատկերն (Թունայ անակ մը)
Տաղդեր միանապարութեամբ (փակագիր ՅԷ[Ս]-
ԱՅԷ[Ս]) Y: Այս մասին մասնաւոր աշխատութիւն
մը պիտի հրատարակէ Տայերէնագետ Պրոֆ.Էստրին:

Սեպտ. 11ին, շաբաթ, տեղի ունեցաւ Ա-
րեւելագիտաց ԺԱՐՀ Համաժողովոյ փակման հան-
դէսն, նոյն շքեղութեամբ: Նախ մասնակցող պե-
տութեանց ներկայացուցիչներ խոսեցան, ապա
բաժնիներու Ասենադպիրներն, եւ ետքէն ալ
Համաժողովին անդամները: Այս միջոցին կայաց-
աւ Պրոֆ. Կարբիէր եւ յայտնեց ժողովին թէ
«Վիեննայի Միլիթարեան Միաբանութեան ամե-
նահմուտ անգամն Լ. Թ. Վ. Ցալեան իւր գլուխ-
գործոցն եղող Ցալեյ շայիշին յետագայ Վիեննայի
Միլիթարեան Միաբանութեան աշխատութիւնը

նուիրան է Լատինացիներին. նոյնպէս նուիրան է նաեւ նոյն վանքին վերջերս հրատարակուած Պապա-Կառլոսի Կառլոսի Գործն. Եւրոպայի վերջերս թողովականաց ծափահարութեան հետ Առնապետ Պրոֆ. Հէֆերին շնորհակալութեան ձայնը:

Ժողովը գործունեաց երեք տարիէն նորէն միանալու որոշմամբ եւ յուսով:

Կ. Յ. Բ.

ՄԱՐԿԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՆՈՐԻՆԻՍԻՆԻՍ

1. Նորուստիմ Հայոց Պատմագրութեան մասին: — 2. Վիտայարմուծին Ս. Աղոյնի մասին: — 3. Հայոց մասին: — 4. Անանիա Շիրակացի: — 5. Պատմագրութեան Պրոֆ. Դ.:

1. Երանանքի Հայոց Պատմագրութեան մասին: Պատմագրութեան հերթական ծանօթ յոյն հեղինակը այս տարի ի պետերբուրգ հրատարակեց յունարէն վաւերագիրներ, որ ժՁ-ԺԲ դարերու Պաղեստինի պատմութեան կը վերաբերին: (Ανάλεκτα 'Ιεροσολυμιτικάς σταυρολογίας Τόμος Γ') Ասոց մէջ ի մէջ այլոց կը յիշուին Երուսաղէմի Եւսեբիոս եւ Հայոց Պատմագրութեան մէջ ասոն ասոն յարուցուած խնդիրները:

2. Վիտայարմուծին Ս. Աղոյնի մասին: Ասոր վրայ ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց E. Th. Klette ի Լայպցիգ (1897): Ուսումնասիրութեան մէջ գրուած է նաեւ Ս. Աղոյնի մասին հայերէն վկայարանութեան գերմաներէն թարգմանութիւնը՝ Burchardի թարգմանութեամբ:

3. Հայոց մասին: Եւսեբիոս, Տաւրիսի եւ Հայոց ազգագրական յարաբերութեանց մասին բաւական ընդարձակ եւ կարեւոր յօդուած մը հրատարակած է E. Oberhammer ի Թերթին Correspondenzblatt der deutschen Gesellsch. für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, 1897, 4:

4. Անանիա Շիրակացի: Պրոֆ. Կոնիքեր կը հրատարակէ ի Թերթին Byz. Zeitschr. 1897, էջ 572, Անանիա Շիրակացի (Ի. Գարուն) 1. Ներանկենսագրութիւնը եւ 2. Զառ ի Զատիկ Տեառն, անդրիւնէն թարգմանութեամբ:

5. Պատմագրութեան Պրոֆ. Դ. անցեալ տարին հրատարակեց Sprachwissenschaftliche Abhandlungen վերնագրով 16 երես բաղկացեալ տետրակ մը, որուն մէջ հայերէնագիտութեան վերաբերեալ հետեւեալ կողմերը կան: 1. Հայ-

երէն տառագրանութիւն (ծով, գող, Երեստակես եւ խոհմ բառերու): 2. Հայերէն-Թուրքերէն բառեր: 3. Տրանսլիւանիոյ Հայոց յատուկ անուանք (74 հատ, շարունակելի) տառագրանութիւնը: 4. Կամենից: 5. Պր. Լ. Մանրեանի մասին հրատարակութեան մասին տեղեկութիւն:

Բ. Տեառնի մէջ, որ "Հոկտ." ամսոյ համար այս օրերս հրատարակուեցաւ, կան ի մէջ այլոց հետեւեալները. Հարունակութիւն Տրանսլիւանիոյ հայերէն անուանք, ընտանեաց անուններ, Հունգարահայոց քանի մը կերակրոյ անունները (անկաջագուր, յուսուած, զըգմած, շուրպա, կրկոս, տօյմա դուրս, պրուստ, պրուստ, պրուստ), Ուլանի կամ Զէյթուն (Ալաշկերտեանի աշխատանքութիւնէն [Կ. Պր. 1885] Զէյթունցոց բառերուն տառագրանութիւնը):

Հ. Գ. Գ.

ՆՈՐԻՆԻՍԻՆԻՍ ԵՎ ԵՎԵՐԵՐԻ ԺԱՆՈՒՆՈՒՆ

1. Pro domo! — 2. Ուրախի լուր մը: — 3. Հայ օրիորդ մը Պարիսի Բժշ. Գործարանին վկայութիւն: — 4. Անանիա Շիրակացի թարգմանութիւնը: — 5. Անանիա Շիրակացի թարգմանութիւնը: — 6. Լեզուի խնդիրները: — 7. "Գործն" հանդէսը:

1. Pro domo! Վերջին ժամանակներ թէ ազգային լրագրաց մէկ մասին մէջ եւ թէ մանաւանդ "Բարեպաշտութիւն" համակարգում մէջ "Դատարանական գէմ" քիչ շատ յարգումով կ'ըլլայ, եւ ի պատճառի համար. ա. իբր թէ շատ "խայտիւր" կ'աւանդէ, լեզու կը գործածէ, եւ Բ. "տառագրութեան" աւանդութիւններ շատ մեծ կը գտնեն "Դատարանական" մէջ, Իբր պատասխան "բարեպաշտութեան" աւանդութիւնը — շնորհակալութիւն: Իր խոտովանիքը թէ չափաւոր լեզուն զարգ է մանաւանդ ուսումնական թերթի մը. բայց իսկ "գէմ" չէ մանաւանդ թէ "Դատարանական" "Հանդէսի" ծրագրին վրայ յարգումով մըն է, աւանդ եւ մեղաւորութիւնները կ'իյնան միայն "Դատարանական" վրայ. կէտ մը որ գործարարաց կողմէն "աւանդութիւն" մը բողոքներուն համար. "Հանդէսին" վրայ կը թաւալեն օմանք պատասխանատուութիւնը. Երկրորդ. nota bene (տառագրութեան!) ի՞նչու լեզու կը գործածենք միայն երբ յարգումով տեղի տուած չենք, եւ սակայն "Հանդէսին" կամ "մասնի" ինչպէս կ'ըսուի, ի՞նչու կ'ընդունինք նախ մենք: Երրորդ. կը կարծենք թէ "որ լու" համարին, սկզբունքին շատ անգամ ազգային ըլլալուն համար, պարտական էինք պատասխան մը տալ, սակայն մեր "Բարեպաշտութեան" կը խրախուսեն զ"Դատարանական" թէ "համարուած են որ չիչք չէ այս սկզբունքը". կ'ընդունինք մենք